

11. Шаров С.В. Мобільний додаток куратора академічної групи як засіб розвитку соціальної компетентності студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. №2(61). С. 211–215.

Tereshchuk S., Miroshnichenko M. Prerequisites for the use of mobile game applications in the educational process

Summary. The article examines the prerequisites for the use of mobile game applications in the educational process. The capabilities of modern computer games and their impact on the younger generation are emphasized. The capabilities and advantages of mobile technologies for the organization and implementation of the educational process are analyzed. The requirements for mobile educational applications are highlighted.

Keywords: game industry, computer games, mobile applications, mobile learning, gamification.

УДК 37.02:316.7

Шарова Т.М., д.філол.н., професор

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

**РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Анотація. У статті розглядається роль освіти у формуванні міжкультурної компетентності як важливого чинника ефективної взаємодії в умовах глобалізації. Аналізуються основні методи навчання, що сприяють розвитку міжкультурної компетентності, зокрема метод занурення, міжкультурне моделювання, проєктний підхід, кейс-стаді та рефлексивне навчання. Окреслено основні труднощі, що виникають у процесі міжкультурної освіти, та запропоновано шляхи їх подолання. Наголошено на важливості інтеграції міжкультурної складової в освітні програми на всіх рівнях, а також на ролі цифрових технологій та міжнародних програм у цьому процесі.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, освіта, глобалізація, методи навчання, міжкультурна взаємодія, міжкультурні бар'єри, стереотипи, академічна мобільність, цифрові технології.

Постановка проблеми. У сучасному світі, який характеризується глобалізацією, міграційними процесами та міжкультурною взаємодією, формування міжкультурної компетентності є ключовим завданням освіти. Вона забезпечує здатність особистості ефективно спілкуватися, співпрацювати та взаємодіяти з представниками різних культур, що є важливим для професійного розвитку, соціальної інтеграції та підтримки толерантного суспільства. Освітні установи відіграють центральну роль у цьому процесі, формуючи знання, навички та цінності, необхідні для міжкультурного діалогу. Тому дослідження впливу освіти на розвиток міжкультурної компетентності є актуальним і має теоретичне та практичне значення [3, с. 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування міжкультурної компетентності в освітньому середовищі залишається актуальною у дослідженнях сучасних науковців. У центрі уваги дослідників – міжкультурна взаємодія, трансляція культурних цінностей, індивідуалізація освітнього процесу та вплив цифрових технологій на розвиток особистості. Так, М. Галицька [1] акцентує увагу на важливості міжнародних молодіжних зустрічей як ефективного інструменту формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців. Авторка зазначає, що міжособистісна взаємодія у полікультурному середовищі сприяє розвитку толерантності, гнучкості мислення та здатності до адаптації в нових соціокультурних умовах.

О. Березовська та І. Тригуб [2] розглядають питання формування міжкультурної компетенції майбутніх учителів, підкреслюючи потребу у системному підході до підготовки педагогів, здатних до ефективної взаємодії в багатокультурному соціумі. Дослідниці наголошують на важливості розвитку емпатії, рефлексії та культурної чутливості у здобувачів освіти педагогічних спеціальностей. Проблему мови як засобу формування культурної ідентичності в освіті аналізує А. Бойко [3]. У публікації наголошено, що мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом передачі цінностей, норм і традицій певної культури. Автор підкреслює необхідність мовної освіти, яка враховує аспекти національної та культурної ідентичності.

Особливості формування міжкультурної компетентності у здобувачів освіти технічних спеціальностей аналізує О. Зеліковська [4], яка звертає увагу на сучасний вимір цього процесу. Вона відзначає недостатній рівень мотивації здобувачів освіти ІТ-спеціальностей до вивчення гуманітарних дисциплін і підкреслює значення

міждисциплінарного підходу в освітньому процесі. О. Ігнатова [5] вивчає європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті та культурі, виокремлюючи практики, які можуть бути ефективно інтегровані в український освітній простір.

Узагальнений аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про зростаючу увагу науковців до проблеми міжкультурної взаємодії в умовах цифровізації та глобалізації освіти. Більшість авторів наголошують на інтеграції культурної чутливості, особистісно-орієнтованих підходів і цифрових інструментів в освітній процес як ключових умов формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз ролі освіти у формуванні міжкультурної компетентності, визначення ефективних педагогічних підходів і методик, що сприяють розвитку навичок міжкультурного спілкування, а також обґрунтування необхідності інтеграції міжкультурної компетентності у сучасні освітні програми.

Виклад основного матеріалу. Освіта відіграє ключову роль у формуванні міжкультурної компетентності, адже вона сприяє розвитку навичок ефективного міжкультурного спілкування, критичного мислення та емпатії. У сучасному світі, де глобалізація значно посилює взаємозв'язки між культурами, особливо важливо готувати молодь до продуктивної комунікації в полікультурному середовищі [1, с. 81].

Міжкультурна компетентність – це здатність людини ефективно взаємодіяти з представниками інших культур, розуміти їхні традиції, цінності та світогляд, а також будувати комунікацію на засадах толерантності, взаємоповаги та відкритості. Вона включає три основні компоненти: когнітивний, афективний, поведінковий (табл 1.)

Таблиця 1.

Компоненти міжкультурної компетентності та їх характеристика

Компонент	Зміст
Когнітивний	Знання про культурні особливості, соціальні норми, традиції, історію
Афективний	Емпатія, толерантність, відкритість до інших культур
Поведінковий	Здатність ефективно взаємодіяти з представниками інших культур

Представлена у таблиці класифікація допомагає систематизувати підходи до формування міжкультурної компетентності через освіту та зрозуміти, які аспекти необхідно розвивати для ефективного міжкультурного спілкування. Важливо, що всі три компоненти мають бути інтегрованими в освітні програми, щоб формувати не лише знання про інші культури, а й емоційну чутливість та відповідну поведінкову реакцію [2, с. 133].

Усвідомлюємо, що освіта відіграє вирішальну роль у формуванні міжкультурної компетентності, адже заклади освіти є простором, де відбувається взаємодія представників різних соціокультурних груп. Освітній процес сприяє розвитку критичного мислення щодо культурних стереотипів та упереджень; формуванню навичок міжкультурного діалогу через групові проекти, дискусії, інтерактивні завдання; розширенню світогляду завдяки вивченню історії, мистецтва, релігієзнавства та інших дисциплін, що знайомлять із культурними традиціями різних народів [19, с. 1469].

Формальна освіта охоплює шкільне та університетське навчання, яке може включати міжкультурний компонент через: вивчення іноземних мов як засобу розширення комунікативних можливостей; включення міжкультурних тем у освітні програми (наприклад, через дисципліну «Міжкультурна комунікація»); використання методик проєктного навчання, що передбачають міжкультурний контекст.

До неформальної освіти належать різноманітні тренінги, воркшопи, освітні ініціативи, обміни та міжнародні стажування. Важливими аспектами є участь у програмах академічної мобільності (наприклад, Erasmus+), робота у міжнародних волонтерських організаціях, включення інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, дебати, симуляції міжкультурної взаємодії [4, с. 129].

Інформальна освіта відбувається у повсякденному житті через взаємодію з представниками різних культур, доступ до інформації, подорожі, самостійне навчання. Важливими елементами є використання цифрових платформ для знайомства з іншими культурами (онлайн-курси, блоги, відеолекції), самостійне вивчення культурної спадщини інших народів через книги, мистецтво, кіно, взаємодія в полікультурному середовищі (наприклад, у міжнародних студентських громадах) (табл 2.).

Таблиця 2.

Освітні підходи до формування міжкультурної компетентності

Форма освіти	Приклади методів	Основні результати
Формальна	Вивчення іноземних мов, курси з міжкультурної комунікації	Теоретична база, академічне розуміння культурних відмінностей
Неформальна	Тренінги, воркшопи, міжнародні стажування	Практичний досвід міжкультурної взаємодії
Інформальна	Подорожі, волонтерство, самостійне навчання	Розвиток особистої гнучкості та адаптації

Ця таблиця відображає три основні форми освіти – формальну, неформальну та інформальну та їхній внесок у розвиток міжкультурної компетентності. Вона ілюструє, що міжкультурне навчання відбувається не лише в межах традиційного освітнього процесу (наприклад, через шкільні та університетські курси), а й через неформальні заходи (воркшопи, міжнародні обміни) та інформальне навчання (подорожі, волонтерство, самостійне вивчення культур) [7, с. 149]. Такий підхід дозволяє побачити комплексність розвитку міжкультурної компетентності та підкреслює необхідність використання всіх можливих освітніх методів.

Для ефективного формування міжкультурної компетентності освітні заклади можуть використовувати різні методи. Один із них – метод занурення, який передбачає навчання в іншомовному або мультикультурному середовищі, наприклад, через студентські обміни [6, с. 74]. Ще одним підходом є метод міжкультурного моделювання, що ґрунтується на створенні ситуацій, які імітують міжкультурне спілкування. Важливу роль відіграє також проєктний підхід, який передбачає виконання спільних проєктів, пов'язаних із дослідженням різних культур. Досить ефективним є метод кейс-стаді (case study), що базується на аналізі реальних ситуацій міжкультурного характеру та спрямований на навчання способів розв'язання конфліктів [5, с. 60]. Крім того, значна увага приділяється рефлексивному навчанню (reflective learning), яке включає обговорення особистого досвіду міжкультурної взаємодії та сприяє усвідомленню власних стереотипів (табл. 3).

Таблиця 3.

Переваги та недоліки методів формування
міжкультурної компетентності

Метод	Переваги	Недоліки
Метод занурення	Безпосередній досвід міжкультурної взаємодії	Висока вартість; потреба у значному ресурсному забезпеченні
Метод міжкультурного моделювання	Створення безпечного середовища для навчання	Обмежена реалістичність ситуацій; необхідність підготовлених тренерів
Проектний підхід	Розвиток критичного мислення та дослідницьких навичок	Велика тривалість проєктів; складність оцінювання результатів
Метод кейс-стаді	Аналіз реальних ситуацій	Теоретична орієнтація; можливість нестачі практичного досвіду
Рефлексивне навчання	Формування усвідомлення власних упереджень	Суб'єктивність висновків; потреба у фасилітаторах для глибокого аналізу

Формування міжкультурної компетентності супроводжується низкою труднощів, які можуть ускладнювати цей процес. Однією з основних проблем є міжкультурні бар'єри, спричинені мовними та соціальними відмінностями, що можуть перешкоджати ефективному взаєморозумінню між представниками різних культур [8, с. 480]. Не менш важливим чинником є стереотипи та упередження, оскільки здобувачі вищої освіти нерідко мають закріплені уявлення про інші культури, що впливає на їхню готовність до діалогу та взаємодії. Крім того, у багатьох закладах освіти спостерігається нестача міжкультурних програм, що обмежує можливості здобувачів освіти для здобуття відповідного досвіду. Ще однією важливою проблемою є труднощі адаптації студентів-мігрантів, адже перебування у новому культурному середовищі може спричиняти психологічний дискомфорт, що впливає на освітній процес та соціалізацію (табл. 4).

Таблиця 4.

Труднощі формування міжкультурної компетентності
та шляхи їх подолання

Труднощі	Причини	Шляхи подолання
Міжкультурні бар'єри	Мовні та соціальні відмінності, відсутність спільного культурного коду	Викладання мовних курсів, міжкультурні тренінги, програми обміну
Стереотипи та упередження	Закріплені хибні уявлення про інші культури	Проведення дискусій, інтерактивних занять, занурення у реальне спілкування
Нестача міжкультурних програм	Відсутність відповідних курсів та ініціатив у закладах освіти	Інтеграція міжкультурного компоненту в освітні програми, розвиток співпраці між закладами освіти
Проблеми адаптації студентів-мігрантів	Психологічний дискомфорт, культурний шок	Підтримка через менторські програми, консультації психологів, соціалізаційні заходи

Для подальшого вдосконалення міжкультурної освіти необхідно:

1. Інтегрувати міжкультурні дисципліни у освітні програми на всіх рівнях освіти.
2. Створювати міжнародні освітні ініціативи та розширювати академічну мобільність.
3. Використовувати цифрові технології для створення глобального освітнього середовища (онлайн-курси, віртуальні обміни).
4. Формувати толерантне середовище через політику інклюзивності та підтримку культурного розмаїття.

Висновки. Ефективне формування міжкультурної компетентності можливе завдяки використанню сучасних методик навчання, таких як метод занурення, проєктний підхід, міжкультурне моделювання та кейс-стаді. Крім того, міжнародні програми академічної мобільності, міжкультурні тренінги та цифрові технології значно розширюють можливості для міжкультурного навчання.

Важливим завданням залишається розширення міжкультурної освіти не лише у формальній освіті (в межах закладів освіти), але й у неформальному та інформальному навчанні через волонтерські програми, культурні обміни, міжнародні ініціативи. Такий підхід сприятиме формуванню глобального громадянського суспільства, в якому повага до культурного розмаїття, толерантність та взаєморозуміння стануть основою соціальної взаємодії.

Література

1. Галицька М. Міжнародні молодіжні зустрічі у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх фахівців. *Educological discourse*. 2014. №4(8). С. 81–92.
2. Березовська О., Тригуб І. Формування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. №4(2). С. 133–138.
3. Бойко А. Мова як засіб трансляції цінностей і формування культурної ідентичності в освіті. *Humanities Studies*. 2025. №22(99). С. 9–17.
4. Зеліковська О. Формування міжкультурної компетентності студентів ІТ-спеціальностей: сучасний вимір. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Професійна педагогіка. 2018. №15. С. 129–135.
5. Ігнатова О. Європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті і культурі. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2023. №68. С. 60–67.
6. Їтун Л. Теоретичні основи формування міжкультурної комунікації та міжкультурної компетентності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2020. №99.6. С. 74–83.
7. Шаров С., Шарова Т. Формування індивідуальної освітньої траєкторії студента засобами інформаційної системи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2017. №2. С. 149–154.
8. Шарова Т., Землянський А. Освіта в інформаційному просторі: цифрове суспільство. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. №14 (28). С. 480–492.

9. Sharov S., Liapunova V., Sharova T. Analysis of the Opportunities of the Prometheus Platform for the Professional Development of Future Teachers. *TEM Journal*. 2019. Vol. 8, no. 4. P. 1469–1476.

Sharova T. The role of education in the formation of intercultural competence

Summary. *The article examines the role of education in the formation of intercultural competence as a key factor in effective interaction in the context of globalization. The main teaching methods that contribute to the development of intercultural competence are analyzed, including the immersion method, intercultural simulation, project-based learning, case study, and reflective learning. The main challenges arising in the process of intercultural education are outlined, and ways to overcome them are proposed. Emphasis is placed on the importance of integrating the intercultural component into educational programs at all levels, as well as on the role of digital technologies and international programs in this process.*

Keywords: *intercultural competence, education, globalization, teaching methods, intercultural interaction, intercultural barriers, stereotypes, academic mobility, digital technologies.*

УДК 378.147:631.5:634.22(477)

Шкіндер-Барміна А.М., к.с.-г.н., ст. дослідник
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

**ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ СУЧАСНОГО СОРТОВОГО СКЛАДУ
НАСАДЖЕНЬ ВИШНІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ НАПРЯМКІВ «САДІВНИЦТВО
І ВІНОГРАДАРСТВО» ТА «АГРОНОМІЯ»**

Анотація. *У статті розглядаються методичні підходи до формування знань здобувачів вищої освіти аграрного профілю щодо сучасного сортового складу культури вишня. Зроблено акцент на важливості інтеграції новітніх досягнень української селекційної науки, зокрема результатів роботи Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка, у навчальний процес спеціальностей*